

Prva knjiga pesama Sonje Manojlović „Tako prolazi tijelo“ sva je u znaku naslova. Opsednuta latumom prolaznosti, pesnikinja gradi svoj izmišljeni, uzaludni odbrambeni bedem od krhkih i prozračnih reči i ravnodušjem, kojim govori o bolnoj netragnosti tela, u stvari privremno nadviđava i zasjenjuje strah od prolaznog. Pama prolazi u nesvesnog straha od sveta, ma koliko to biega ravnodušnost, ispoljena u načinu njenog govora nastoji negirati. Frazine koje se daju naslutiti iza nekkih pesama, ne praznine misli nago emocije, otkrivaju nasutost sveta koji pesnikinja opeva. Prozni ritam govora, bez interpunkcije i naslova, pojačava očajam ravnodušnosti, neke lepe nezainteresovanosti za blađanše slične svečanosti. Sonja Manojlović peva u umrtvljenom svetu sećanja i predosećanja koji je usporen u svom prozračanju, obojen sivom setom očuju koje isu svega slute sušni poraz rasapa i gorko prisustvo smrti. Prizivna je ravnodušnost Sonje Manojlović čak i onda kada kaže:

*Ljudi me značajno susreću
i sve se opet s neshvatljivošću upornošću
obnavlja obnavlja
umrijet ću od te ravnodušnosti*

Jer je to više pesnički manir no stvarno ravnodušje nad svim što se dešava i što nam preti. Posebno će u ljubavnim pesmama Manojlovićeva napustiti pancir ravnodušnosti i progovoriti velikom mladosti i tugo detinjstva. Pristup svetu ne može biti ravnodušan čim je pristup pesmom, pesnička nepomirenost i ravnodušnost ne mogu pod ruku.

Manojlovićeva je najosobnija u pesmama koje govore kako prolazi tijelo. U njima ima prave uznemirenosti koje toliko nedostaje ovim knjizi. Rano štivo ovim pesmama začelo su A. B. Šimićeva Pjesme o tijelu, gde pesnik istovetno tumači rasap i prolaznost telesnosti, ali sa tendencijama da filozofski razmišlja o neizbežnom ishodu i da se mišleno opredeli za mirnu spoznat smrti. Osnova Šimićevog poimanja prolaznosti tela: *Tijelo trune, ja živim u lešu. Ležim u spom lešu — rezultato određuje njegov odnos prema telu i svetu, jer pesnik bi da pobjegne iz tela, da se oslobodi stege koja je garanci-*

U kiše zagledan večiti detak. Dobrodšan i razdragan, Dragan Lukić je raspevan na svakom mestu, i na opasnom mestu. Povodljivo i podatljivo, mogu da ga razmeže i kao neko odvedu (i zavedu) prve ptice, rane zvezde.

Tek što mu glavom proleti zamisao, u uho dopre kratki zvuk (koliko ga samo privlači zvuk), za oko zapne jedan jedini pokret, on je već u činu pisanja. Ponese ga i reč i slika, i boja i ritam, i sećanje i živi događaj, i oko i sluh i varka i doživljaj. Mala kratka asocijacija je dovoljna da ga, brzopleto i dečaki zaneseno odvede ka pripisiva. Pre bezalnim hartije je omadiljan. Da li je neke pesme pisao hodajući, ne stižući do stola? Toliko ga belina hartije mami, ali ne samo hartije, belina upšte.

Nema strpljenja taj dragi brzopisac, previše je zaljubljen u pesmu. Mogućnost pesme on vidi i tamo gde pesme nema. Još kad bi imao distancu prema zavdijivoj prvoj ideji o pesmi! Ipak, ikad ispisuju prve zacetne reči jedne buduće bogzna da li i moguće pesme, koju on popisuje kao pesmu, u taj zaneseni žurbi, u taj iskreno brzopleto, u nespretnom a ponosenom ritmu govorenja, skoro uvek će se iskupiti. Ako ne uvek čistom pesmom sa dečjim plavim pogledom, a ono uvek bar jednim divnim stihom. Taj stih je takav da vas nagoni da prastate sve drugo.

Drugačiji ne bi mogao biti: slabost i preimućstvo u njegovom govorenju pesme upravo je u nespretnosti. Trenutak ka ponese i on ne može da mu se odupre. Brzo zapažanje, brza asocijacija, brza znatiželja, brzo građenje — sličnost sa pesmom drugačije ne može naći. U tom kratkom, nespretnom, snovidljivom i ust-reptalom pokretu, u tom kratkom sjaju komete, u toj živahnog i predanoj ponosenosti trenutka krije se naša privrženost ovoj pesmi. Ona se otkriva u zagrcnutom dahu kratke znatiželje. Nespretnost i jezička i kompoziciona, ali i draž nespretnosti!

Nestrpljiva želja za stvaranjem pesme toliko puta je prevarila pesnika, ali je u nekoliko sretnih trenutka vratila sve.

Iz velikog izbora pesama Dragana Lukića lako je birati. Nekoliko čistih trenutaka i nekoliko nadahnutih pesama.

Ima nekog zlog udara u tome što se bavio pedagogijom.

Njegovu pesmu vodi dečja znatiželja, — katkad ka čudu otkrivanja, katkad ka površnom zapažanju stvari. Kad uspije da prepusti trenutku da ispise pesmu (*Najtiša pesma, Zašto, Mali prof u travnjaku, Tri pingvina, Tri lule, Pećac, Lovac Joca, Fifi*), Dragan Lukić nas vodi ka čudu otkrivanja: iz nekoliko magičnih reči razbrajalica blago prenetih u fluid meke i u čistu belinu ogrnute metafore, Dragan Lukić će oživeti trenutak čistog postojanja malog zlog reči. Iz dečjeg oka uzeta slika, jednostavna u saopštavanju bezazlenih običnih zapažanja razdragane poe-

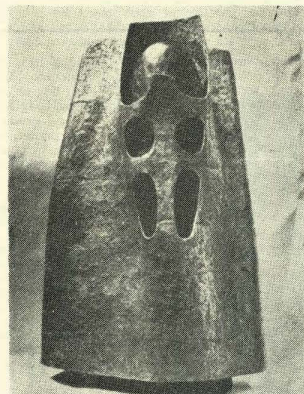
la smrti. Iako su izvori mnogih pesama Sonje Manojlović tu, njen odnos prema prolaznosti tela je sasvim drugi. Mirno govorenje: *Tako prolazi tijelo, Tamo gdje sam svrviše je mogla tijela, Leže kao što ti u svom tijelu počivaš, — prepuno je blage mirnoće. Manojlovićeva jednostavno konstatuje, ne trudeći se da ponovo sagleda svoj strah od tijela, od umrućia tijela koje jeste samo sad i već to nije. Pesme o prolazanju tijela tek su blagi predznaci pesnikove nepomirenosti sa krajevima. Nema kod Manojlovićeve iskričavosti i drnavosti, više je sve hladno beleženje unutarnjeg sveta. Ali taj svet, ma koliko se pesnikinja trudi da ga umrtvi i ovrdušadi, sav je živ, u hitrom prolazu pored tela koja se slute svoju kob. Rezigncija koja proizilazi iz ravnodušnosti u izvesnim trenucima je veoma sugestivno iskazana: *Što igre ovog svijeta razlikuju se samo po početku, — no odmah potom pesnikinja rekavši: za svaki korak potrebno je izmisliti nov način hoda, negira svoju rezigncijom ravnodušnost nad svetom, jer pronalazeženje novog načina hoda je promalazeženje novih predela života, i to nesmirno, aličavno traženje za njima.**

Govor Sonje Manojlović je u većini slučajeva biblijske tonalnosti, čemu posebno doprinosi korišćenje imperfekta: glagola biti (bijah, bijasmo, bijaše), što je retko u

modernoj poeziji. Takođe pesnikinja koristi često veznik i za počinjanje pesme, što je karakteristično za biblijska štiva. Različvenost govora, bez alptičnosti i sažimanja u simbole naglašava opravdanost ove opaske. Iako što i slobodan, ravni stih, bez naglih kadencija, vokativno obraćanje i bogatstvo i čistota jezika upotpunjavaju poredicu sa psalmskim osobenostima stiha. Međutim, Manojlovićeva ne koristi ništa iz bogate biblijske metaforike i simbolske, što poredbama daje sekundarnu važnost. Njen školovani štedri jezik pokazuje visoku jezičku kulturu, neophodnu za pesnika našeg vremena.

Filozofske meditacije Sonje Manojlović utkane u tkiva pesama nanovo tretiraju fatum prolaznog i nepovratnog. Meditativnost tvori osećaje da je većina pesama u knjizi refleksivne prirode. Stihovi: *Tko iz zemlje niknu, u nju nikad više neće stati* jasno određuju pesnikinjinu filozofsku projekciju sveta. Nema povratka ništa i niotkuda, nećemo nikada biti što smo bili, nema neprolaznog, putevi su na izboru iako su istog kraja, kobni jer su nepovratni; zagašeni smo ravnodušjem i bezbojnom mirnoćom dok tražimo

*noć ova stolika
dok izabirem.*



tičnosti kratkog dodira, odmah će se združiti s ritmovima nestajanih i skokovitih i tako vesela krenuti u svet.

Dragan Lukić ima sluha za igru slobodne pokretljivosti mašte, za oslobodene reči koje beže od naviknutih događaja i unapred poznatih značenjskih rešenja. On poznaje čari trenutka kada se stvari postavljaju na glavu. On je u dostihu sa ođjecima koje jedna reč ili jedan govorni skup može da ima u nekonzicionalnom prostoru gde su putevi otvoreni.

Ali, Dragan Lukić nema vremena da dopusti da se mogućnosti umnože u slobodnom prostoru. Njegov kratki dah i priroda veselja bliskog životnom, odupiru se umnožavanju neočekivanih skaldova bezazlenog. On u pesmu tako često unosi zbiljske razrešenja. U vraćanju slobodne maštovite igre na konvencionalnu raznoloznost i smisao dopisane svrhe Dragan Lukić se ponekad ponaša samoubilački. Tako je, na primer, svoju mogućnost najlepšu pesmu *Trajim pesmu za žrtvu* u drugom delu uništio osveščavanjem nesputane mašte.

Kad god zaželi više od čistog sjaja trenutane znatiželje, zaplete se u suviše reči. Događaji više ne tek u svome, najjednom krenu nazad u poznati obrazac.

Trenutaci, ali bujni život pesme Dragana Lukića događa se u vrome sarakolnom svetu. Njegova tematika širi se u sva područja okušana u dečjoj poeziji ili u poeziji same dece: priroda, igre, savremena događanja, predmeti, godišnja doba, meseci, dani u sedmici, gusari loveci, šoferi, redari, kapetani, mornari, mame i tate. Objekti koji karakterišu gradsku sredinu (trolebusi, balkoni, benzinske stanice, gradske kuće, tramvaj, liftovi i sl.) u poeziji Dragana Lukića korišćeni su s posebnim oduševljenjem.

Književni kimenik

10-74997767

sonja manojlović

Manojlovićeva une pravišnu vrednod bistrpe pesničke slike sa probranom metaforsičnošću i lakom simbolikom. Iako u njoj poeziji ne dominiraju slike i opisi, kada ih ama pravi su obrazac pesničke umešnosti;

i sviču zlatna koplja u ramenima mojini

*a ti izlaziš iz mraka kao srp mjesecu
i tešku riječ na moje rame prislanjaš.*

Suptilnost odveć karakteristična za tzv. žensku poeziju, kod Manojlovićeve je prisutna najviše u ljubavnim pesmama. Retki izlivi nežnosti teško se uklapaju u hladnu i otmenu mirnoću pesama. I onda: kao da je to neki drugi glas iz sasvim nezvezne tišine, pomalo tad svemu što bivstvuje u pesmama; glas druge koje i druge zvučnosti odasvud jednako tude, jednako daleke. U dve pesme, posebno u pesmi *Devušice mi kažu da ih noću, tuga i setnost podsećaju na čudesni svet* Cudininih „Nesvatanih djavoljica“. Te dve pesme drugačije. Ne uzimajte moje male mirnoće) po intenzitetu osećanja i otvorenosti, po odsustvu hermetizma, popuno se izdva jaju od ostalih i iskaku iz kompozicione strukture knjige.

Pesme bez naslova koje se redaju jedna za drugom nastavljajući se, tvore ponekad osećaj ishotematске monotoni. Ciklus *Bezigrane igre* čak bi mogao da se prihvat kao jedna pesma, jer su sve pesme Sonje Manojlović kao ulomci, kao očeri iz nekog imaginarnog sveta, tako naglo počinju i naglo se završavaju da bi se isto tako nastavile. Pesme Sonje Manojlović, u kojima je veoma retka liriska nevestost, donose mali ali osoben svet u mladu hrvatsku poeziju, iako svet sturnji i rezignciranosti, porodne i nebolešive melanholije, sve zanimljiv i drag zbog pritaženje vredine u rečima i blage setnosti koja se pretaje iz stiha u stih. Kao godine nisu zaloga zrelosti, nepunih devetnaest godina Sonje Manojlović u ovom trenutku ne znače nikakav poen više u ocenjivanju njene kompletne pesničke ličnosti. Bez obzira na mladost, vreme iza nje sućice joj kako je ljubila.

Pero ZUBAC

ČARI TRENTKA

vladimir milarić

Za korišćenje gradskih tema Dragan Lukić je dobio mnogo pohvala, ali one nisu izbrečane s puno razloga. U njegovim „neogradskim pesmama“ ima više gradskih rekvizita, nego duha grada. Njegov doživljaj grada karakteriše čas pastoralna zaljubljenost, čas posmatračka veselos zbog obilja, a nije retko da zaluta u vode „dečje polike“.

Ne bih mogao lako birati iz kruga beogradskih pesama. U njima mi odviše smećaju antropomorfizacije i odviše poetično ponašanje oživljenih stvari.

Mada kao mnogopisac često varira na iste teme, on ima vrlo različite odnose prema predmetima o kojima peva.

Zna biti nežni pastelni liričar, prefinjeni majstor za skicu atmosfere (Najtiša pesma).

Drugi put ga srećemo kao čitanačkog reportera koji formalnim poetskim rekvizitivima „ilustruje“ školske teme (Sedmica).

Zateći ćemo ga kao političara, deputata sveta dece koji izveštava o „programu“ detinjstva ili dečje pesme (I sneha deci).

Zaluta iz obraćanja detetu u izveštavanje o detetu (Lopte, Spavanka).

Iz površne i lake poetske naracije na brzu ruku odvešće nas u najfiniju, divno jednostavnu, izvornu dečju poeziju oslobodene mašte (Tri lule). Te čiste, ritmički skladne i od muzike reči (ili urnebesa reči) satkane slike nose prave izražajne mogućnosti Dragana Lukića.

Dragan Lukić je došao u sam vrh popularnosti kao dečji pesnik. Njemu u tome nije pomogao televizijski glasnogovornik, ali stoji pod upitnikom nije li tome pomogla škola, taj najvažniji i najproblematičniji posrednik između pesme i deteta.

Dragan Lukić je pesnik kome se sve prašta jer je bezazleno poetičan. I kad se bavi nepoetičnim poslovima kao što su stihovanje školskih predmeta i reči kojima škola daje neka neobuzna i pre-dimenzionirana značenja (ponedeljak, utorka, sreda), on ostaje netašan i ljubak, razigran i zanesen iako je jasno da tim osobinama ne može spasiti brzopisaku ishitrenost ni školskopesničku angažovanost.

Popularnost je čudan fenomen koji pored drugih činilaca sadrži i veliku skladnost pesme i javnog mišljenja. Razume se da je ovaj sklad za pesmu najstrašniji nesklad. Znamna popularnost školskog tipa ostavila je svoje tragove i u poeziji Dragana Lukića. Jedan, ne baš sasvim mali deo njegove poezije kao da trpi sugestiju takozvane školske poezije. Ova pojava se ogleda naročito u tome što se pesme ovoga tipa vraćaju. Pesma poteče svojim putevima, naracija dosegne jedan nivo slobodne događajnosti i onda odjednom u pesmu dolaze nepozvani gosti sa nekim „zdravim mislima“, sa nekim zdravicama, poukama i sličnim nepesničkim govorenjem.

Deklarativnost i spontanost se stalne bore u Lukićevoj poeziji. Veliki deo sva- gde stvaralasca Lukić je postepo povoljivoj školskoj i pesničkoj koncepciji pesme, ali od te namere nije mogao napraviti čisti posao.

Kirilica o „srećnom detinjstvu kao zalogu srećnog života“ maša je u pesničkoj prirodi Dragana Lukića briljantnog tumača. Za pesnika koji preuzima takve namere, makar i po prirodi svoje vokacije, nije lako da ostane u području pesme. Dragana Lukića koji je svojoj pesničkoj opus građio sa tako izrazito naglašenim smerom ka smeđu, nije mogla običi klopka deklarativnog. U njegovoj naraciji ne smeju se samo događaji i govorno lice, tu nekad zaluta i pouka o tome da se treba smeđati. Iz te pouke proizilaze su i neke pesme koje je Dragan Lukić mogao i da ne potpisje.

Dragan Lukić od svih naših pesnika ima najviše osećanja za medij dečjeg jezika. Jezik dece, metaforičan i začuden, on je u svome opusu zaista maksimalno koristio.

Možda opredeljenje, možda naklonost ka pedagogiji, a možda i sklonost ka deklarativnom, dovela ga je do jednog vida govorenja o odraslima u pozi advokata dece. Taj zastupnički posao Dragan Lukić je obavio tako dobro da je pesmom šta je otac? dospao među najčitanije pesnike. Dragana Lukiću treba svakako priznati prvenstvo u ovom vidu obraćajnosti koji podrazumeva izražaje pesničke politike sveta dece. Ova obraćajnost se inače veoma širi među dečjim pesnicima iako se ne bi moglo reći da u njoj ima nešto više od diplomatske varke.

Mimo svih programskih navlačenja i raznih namera velikog broja pesama, Dragan Lukić je ostvario nekoliko pesama čistog začudnog pogleda u spontanata događanja reči iz kojih izbija smeh dobroćudnosti.